המלח ואת הסיד ואת הסלעים מכותלו של חבירו ג' טפחים [א]או סד בסיד טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סומך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא מאי קא משמע לן הא קא משמע לן דהני קשו לכותל תא שמע מרחיקים את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא מאי קמ"ל הא קא משמע לן דמתונתא קשה לכותל תא שמע ואת הריחים ג' מן השכב שהן ד' מן הרכב טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא מאי קא משמע לן הא קא משמע לן דטירייא קשה לכותל תא שמע ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ד' מן השפה טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך אלא מאי קא משמע לן הא קא משמע לן [ב]דהבלא קשה לכותל תא שמע [ג]לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו ולא רפת בקר טעמא דאיכא אוצר הא ליכא אוצר עביד דירה שאני דיקא נמי דתני עלה [ד]אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר ת"ש [ה]לא יטע אדם אילן סמוך לשדה אלא אם כן הרחיק ממנו ד' אמות ותני עלה [ו]ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם טעמא דמשום כדי עבודת הכרם הא לאו משום כדי עבודת הכרם סמיך ואע"ג דאיכא שרשין דקא מזקי הכא במאי עסקינן דמפסיק צונמא [ז](דיקא נמי דקתני) [ח]היה גדר בינתים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן [ט]אי הכי אימא סיפא היו שרשיו יוצאין בתוך של חבירו מעמיק להן שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרישה ואי דמפסיק צונמא מאי בעו (א) התם ה"ק ואי לאו צונמא והיו שרשיו יוצאין לתוך של חבירו מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרישה ת"ש [י]מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה טעמא דאיכא בור הא ליכא בור סמיך לא כי ליכא בור נמי לא סמיך והא קמ"ל דעד כ"ה אמה אזלי שרשים ומזקי לבור אי הכי אימא סיפא ואם אילן קדם לא יקוץ ואי דלא סמיך היכי משכחת לה כדא"ר פפא בלוקח ה"נ בלוקח ת"ש [כ]מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלין ואת החרדל מן הדבורים טעמא דאיכא ירק הא ליכא ירק סמיך לא כי ליכא ירק נמי לא סמיך והא קמ"ל דהני קשו אהדדי א"ה אימא סיפא רבי יוסי מתיר בחרדל [ל]מפני שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבוראי הרחק דבורך מן חרדלאי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלאי ואי

מתונתא. דבר לח: **טירייא.** איטוני"ר בלע"ז כמו דטרייא לרישיה באלו טריפות (חולין דף מה.): **חנות של נחתומין.** מוכרי לחם שמסיקין שם אור תמיד: **אוצר.** עלייה שאוצרין בה תבואה ושמן ויין(ט) והעשן קשה להן: **ולא רפת בקר.** הריח קשה להן: **דירה שאני.** חנות ורפת בקר דירתן של אדם הן ואין לנו לאסור דירתו עליו אא"כ היזק מוכן: **דיקא נמי.** דדירה שאני: **דקתני עלה.** דהיא אם היתה הרפת בקר קודמת לאוצר מותר וכולהו שאר הרחקות דמתני' לא תנא הכי ש"מ הכא משום דדירה שאני אבל אינך אף הראשון צריך להרחיק: **אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות.** כדמפרש טעמא כדי עבודת הכרם שהיו חורשים הכרם במחרישה וכן בשעת הבציר בוצרין אותם בעגלות וצריך להן מקום פנוי ארבע אמות שלא תיכנס עגלת מחרישתו בקרקע חבירו: **טעמא משום עבודת הכרם.** שהוא מזיקו בידים הא לאו הכי סמיך ואע"ג (ב) שיתפשטו שרשיו ויזיקו בשדה בין לעכב המחרישה בין לחפירת הבור: **צונמא.** סלע חזק שלא יתפשטו שרשיו לשם: **גדר בינתים.** שאין מזיקו עוד לעבודת הכרם זה סומך אילנות לגדר מכאן וזה סומך אילנות לגדר מכאן ואי נמי אחד מהן שדה לבן אין כאן כלאים כדאמר בעירובין (דף יא.) אם גפנים מכאן מותר לזרוע כאן גבי נעץ ארבעה קונדיסין ומתח זמורה על גביהן דדמיא לצורת הפתח קתני מיהא זה סומך ואע"ג דאזלי שרשים תחת הגדר ומתפשטין לתוך השדה: **מעמיק להן.** בעל השדה קוצץ את השרשין שיצאו בשדהו בעומק שלשה טפחים: **ואי לאו צונמא.** וזה נוטע שם שלא כדת מעמיק להו זה (ג) כשיזיקו הן: **עשרים וחמשה אמות.** כך שיערו שהשרשין נמשכין והולכין ומקלקלין את כותלי הבור: **הוא הדין כו'.** והא קמ"ל דעד כ"ה אמה אזלי שרשין ומזקי לבור: ה"ג **אי הכי אימא סיפא אם האילן קדם לא יקוץ אי לא סמיך היכי משכחת להו.** דהאילן קדם ואי שלא כדין סמך אמאי לא יקוץ מה לי בור קדם דקתני קוצץ ומאי שנא אילן קדם דתנא לא יקוץ: **כדאמר רב פפא.** לקמן בשמעתין [ע"ב]: **הכא נמי בלוקח.** אדם שנטע אילן בתוך שדהו ואח"כ מכר חצי שדהו לאיש אחר ובא הלוקח וחפר בור אין זה צריך לקוץ אילן שנטעו ברשותו: **את המשרה.** מים ששורין בו את הפשתן: **מן הירק.** של מיני מאכל כרוב ושומין וכרישין: **ואת הכרישין.** כרתי פוריל"ש: **ואת החרדל מן הדבורים.** שאוכלין את החרדל ומחדד את פיהם ואוכלות את דבש שלהן: **כי ליכא ירק נמי לא סמיך.** והא קמ"ל דהנך קשו אהדדי: **עד שאתה אומר הרחק את חרדליך מדבוריי.** שבעל המזיק להרחיק עצמו הרחק אתה דבורייך מן חרדליי שאף אתה נקרא מזיק: ואי

דטירייא קשה לכותל. אע"ג דלקמן (דף כ:) הדר ביה מטעמא דטירייא ומפרש אלא משום קלא מכל מקום נקט ליה הכא משום דמעיקרא הוה בעי לפרושי טעמא משום טירייא ולספרים דלא גרסי אלא אתי שפיר הכא דלהוי גירסא טירייא וקלא חד טעמא הוא: **לא** יפתח אדם חנות של נחתומין. פ"ה משום שהעשן קשה לאוצר וקשה לר"ת דלקמן אמר כיין התירו שמסריחו ועשן ודאי מזיק ליין דהא יין מעושן פסול לנסכים אלא נראה לר"ת דהיזק עשן ליכא כיון דאיכא שם תקרה ומעזיבה לא יכנס שם העשן אלא טעמא שההבל מזיק את האוצר אבל את היין משביח וגרסי' לקמן אמר רב יוסף והאי דידן אפילו שרגא קשיא ליה כלומר הבלא דשרגא ולא גרסי' קוטרא דשרגא: **הא** ליכא אוצר עביד. הוי מצי לשנויי ה"ה כי ליכא לא סמיך והא קמ"ל דהבלא (ד) קשיא לאוצר: **דיקא** נמי דקתני אם היתה רפת בקר קודמת כו'. וכולהו הרחקות דמתני' לא תני הכי והוה ליה לאשמועינן בשאר וכ"ש בדירה ותימה דלעולם בשאר הרחקות נמי מותר לסמוך והא דנקטיה הכא לאשמועינן רבותא *דאע"ג דהוי גירי דיליה אם היתה קודמת לאוצר מותר דהשתא הוי חידוש אפילו לרבי יוסי ואי אשמועינן בשאר לא הוי חידוש אלא לרבנן אבל לרבי יוסי דקסבר על הניזק להרחיק לא הוי שום חידוש: **דיקא** נמי דקתני כו'. ולאביי לא קשיא האי דיקא דלא משמע ליה שיהא חידוש בשאר טפי מבדירה: **ואם** היתה רפת בקר כו'. והוא הדין חנות של נחתומין ושל צבעין וחדא מינייהו נקט: **ותני** עלה ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם. הוה ליה למינקט כדי עבודת האילן אלא נקט עבודת הכרם לפי שנזכר לשון זה במסכת כלאים גבי כרם שצריך הרחקה ד' אמות: **טעמא** משום עבודת הכרם כו'. בלאו האי דיוקא מצי למפרך בפשיטות דסגי בהרחקת ארבע אמות ואי אסור לסמוך היה צריך להרחיק כ"ה אמות כדתנן לקמן (דף כה:) שמרחיקין את האילן מן הבור אלא ניחא ליה למידק דאפילו תוך ארבע אמות מותר לסמוך: **דמפסיק** צונמא. וא"ת אמאי צריך ד' אמות פשיטא שחוץ לצונמא לא יחרוש שלא יועיל כלום לאילן וי"ל כשיחרוש עד הצונמא וילה להפוך המחרישה לצד אחר המחרישה יכנס לשדה חבירו: **היו** שרשיו יוצאין כו'. וא"ת היאך סמך אי שלא ברשות א"כ יקוץ וצריך לאוקמי בלוקח ולריב"א אין נראה להעמיד בלוקח מדלא מסיק לה כדמסמך אלא נראה דמיירי בסמך שלא ברשות דאינו קוצץ האילן אלא בנתינת דמים וכזה לא רצה להאריך ולהשמיענו: **הכא** נמי בלוקח. פ"ה שהאילן ביד מוכר ואין נראה לר"י בר' מרדכי דא"כ הו"ל כמוכר אלא נראה לו לפרש שהאילן ביד לוקח ולשני הפירושים אלו אין להקשות מאי איריא שהאילן קדם אפילו קדם בור נמי כגון שאדם אחד עשה הבור ואח"כ נטע האילן ומכר הבור לפ"ה או אילן לפי' ר"י ברבי מרדכי לא יקוץ שהרי נהיתר עשאן דבכה"ג אילן קדם קרינא ביה שקדמה נטיעת האילן לערעור בעל הבור דערעור אינו בא אלא ע"י מכירת בור או מכירת האילן אבל לפר"ת(נ) שפי' בלוקח שלקח מאדם אחד את אילן וטוענין ללוקח קשה לר"י מאי איריא אילן קדם אפילו קדם בור נמי ועוד כיון להחזיק באילן ג' שנים איירי דבחזקת ג' שנים טוענין ללוקח לוקמה נמי בלא לוקח ובחזקה שיש עמה טענה:

מסורת הש"ס

א) ג"א וסד, ב) ג"א דהני, ג) לקמן כ:, ד) [שם], ה) לקמן כו. [ודף פג.], ו) [לקמן כו.], ז) ג"א ת"ש, ח) לקמן כו., ט) ג"א ה"נ בצונמא, י) לקמן כה:, כ) ג"ז שם., ל) ג"א ותני עלה [לקמן כה:], מ) [רש"ש מ"ו], נ) צ"ל לפר"ת. רש"ש.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דיקא כו' דאע"ג דהוי גירי. עיין לקמן דף כב ע"ב תוס' ד"ה עני:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי בעו שרשין התם: (ב) רש"י ד"ה טעמא וכו' ואע"ג דסופו שיתפשטו: (ג) ד"ה ואי לאו צונמא וכו' להו זה (כשיזיקו הן) תא"מ ונ"ב ס"א כדי שלא יזיקהו כשיזיקינו הן: (ד) תוס' ד"ה הא ליכא וכו' דהבלא דהני קשה לאוצר:

לעזי רש"י

איטוני"ר [אישטוני"ר]. להרעיד לנער.
פוריל"ש. כרשות (ירק מאכל).

רבינו גרשום

המלח. שחופרין להכניס לתוכן מים לעשות מלח ושיחות שעושין לשרוף בהן הסיד ואת הסלעים חפירה מלאה אבנים: וסד בסיד. החפירה דכל אלו מזיקין לכותל: הא ליכא כותל. הוי כשאר כותל וסמיך וקשיא לרבא דאמר גבי שדה דלא סמיך: דמתונתא דהני. זה לחלוחית המים שמשקין הזרעים בנגר ודאי קשין לכותל שמקלקלין המים יסוד הכותל: מרחיקין את הריחים. העשוין בקרקע מן הכותל חבירו: ג' טפחים מן השכב. זו אבן התחתונה שמו שכב. ורכב זו אבן עליונה שמורכבת עליה והתחתונה רחבה מן העליונה טפח לכל צד והיינו ג' מן השכב שהוא ד' מן הרכב מתוך דפחותה טפח: טעמא דאיכא כותל. וקשיא לרבא: טירא קשה לכותל אותו זיעוע שמזעזעין הקרקע בשעה שמתקנין שם הריחים איכא דאמר טירא קול הברה שעושין הריחים: מרחיקין את התנור מן הכותל. אע"ג דלא תני כותל אפ"ה משמע דירחיק מן הכותל ג' טפחים מן הכליא איזהו כיליא שכשעושין התנור מחרס שכל תנוריהן היו של חרס ועשוין כעין דלי פתוח מלמעלה והחרס קלוש ומדביקין סביב התנור מן הטיט בעובי טפח סביב כדי לחזק התנור מפני שהוא של חרס שלא ישבר ולאותו הדבק קרי כיליא והיינו דאמרי' במס' (פסחים) [חולין קכג:] וגורר את הטפילה: עד שמגיע לארץ ואותה דאמרי' התם היינו כיליא ושפה זו שפת התנור עצמו שהוא מרחיק מן הכותל ד' טפחים בפ"ה. איכא דאמרי כיליא זה יסוד התנור דכל סביב התנור סמוך לקרקע יוצא בנין התנור טפח לחוץ וכי מעלה בניינו מקצר ועולה עד לשפה שלמעלה דפוחת טפח למ"ה: הבלא. חמימות התנור: לא יפתח אדם חנות של נחתומין. שאופה פתו למכור בכל עת תמיד אופה ומחמם התבואה או היין של חבירו שבאוצר שלמעלה הימנו בעלייה ומשו"ה קרי לעלייה אוצר שכן דרך בני אדם שאוצרין פירותיהן בעליות. וכן של צבעים לא יפתח תחת האוצר מפני שתדיר עושה היסק גדול לצורך הצבע ומחמם התבואה: ולא רפת בקר נמי משום הבלא דזבל. וטעמא מאי לא יפתח דאיכא אוצר דקדם מעיקרא משו"ה אינו יכול לפתוח להפסידו. הא לא הוי אוצר מעיקרא אלא חנות קדם ברישא והשתא קא פתח (הוי) [האי] חנות של נחתומין אע"ג דיכול למימר האי בעל (האוצר) [המיצר] למחר אי עביד הכא לעיל אוצר שלי ומקלקל לי כיון דעדיין לא [illegible]

מוסף רש"י

לא יטע אדם אילן סמוך לשדה. בין שדה הלבן בין שדה האילן, וטעמא כדי עבודת הכרם, שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרשתו לתוך שדה חבירו (לקמן כו.). **מרחיקין את האילן מן הבור.** שהשרשין מתפשטין ונוקבין בכותלי הבור ומקלקלין את הקרקע והכתלים נופלים (ב"מ קיז.). **עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך כו'.** שאני מזיק יעלי להרחיק את עצמי, אני אומר לך שאתה מזיק (לקמן כה:). **לגלוגי חרדלאי.** פרחי חרדליי (שם).

רבינו גרשום (המשך)

לא סמיך [ודקא דייקי הא היכא] דליכא אוצר סמיך היינו טעמא דדירתו של אדם שאני שצריך לו לאדם לעשות צרכיו בדירתו משו"ה לא מצי מעכב ליה הואיל ואין לו שום אוצר עכשיו אבל גבי בור ושדה דעלמא דלא קבע תשמישתייהו כדירה לא סמיך משום דמזיק ליה בכך [דמרפין] ליה ארעיה ואי מימלך למיעבד בור לא מצי למיעבד בור: דיקא נמי. דדירה שאני: דקתני אם היה רפת בקר קודם לאוצר מותר. משום דדירה שאני: כדי עבודת הכרם. כדי איכר בקר וכליו דלא דייש ליה לשדהו דהתם היו חורשין את הכרמים בשוורים וכך נמי היו חורשין לשדה אילנות בשוורים: דקא מפסיק צונמא. בין שדה שלו לשל חבירו דלא קא עברין כהני סלעים משו"ה מצי סמיך אי לאו מפני עבודת הכרם אבל בעלמא לא: היה גדר בינתים. בין הכרם לשדה זה סומך נטיעותיו לגדר [אע"ג] דעברין שרשין לשדה: מעמיק לשרשיו בקרקע ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה. הכי קאמר אי לאו צונמא והוה מרחיק ליה לאילנות כ"ה אמה כשיעור האילן. ולאחר כן הגדילו שרשין יותר מכ"ה והיו שרשין יוצאין לתוך של חבירו כו"ל. אית דמפרשי האי שדה כרם הוא כדי להשתמש בהני ד' אמות עבודת תשמיש דצריך לכרם כגון בית הגת וגיגית [illegible] שיני. היינו בור שתחת הגת. אלמא דסמיך (ליה) [illegible] הכא במאי עסקינן דאי לאו משום עבודת הכרם סמיך דמפסיק צונמא כלומר דאיכא סלע חזק בין האילן לשדה דאינן יכולין השרשין לעבור ולהפסיד בשדה אבל גבי בור ושדה דעלמא דמפסיד לעולם לא סמיך. זה סומך אילנו לגדר וזה בורו אלמא דסמיך אע"ג דעברי שרשים תותי גדר לשדה חבירו וקא מזקי. לא הכא נמי דאיכא צונמא: מעמיק שרשי האילן בקרקע ג' טפחים (ב) כי היכי דלא ליתחזו שרשין ואמאי צריך להעמיק בתחילה. כדי שלא תעכב את המחרישה ולא יפסיד. להכי צריך להעמיק וסמיך אבל גבי בור ושדה דעלמא דלעולם אי אפשר דליכא פסידא [illegible] הקרקע מבור לבור (ואמאי) [אימא] לעולם לא סמיך. למ"ה: אי הכי. דכי ליכא בור [נמי] לא סמיך האילן אימא סיפא אם היה האילן קדם לבור דאם היה נטוע האילן קודם דנחפר הבור אע"ג דמזיק לה לא יקוץ ואי לא סמיך האילן על מצר שדה חבירו קודם חפירת הבור היכי מצי משכחת לה דמזיק לה השתא אלא לאו ש"מ דסמיך: לא לעולם לא סמיך. וכי תימא א"כ היכי הוה זה סומך אילנו אצל שדה חבירו: כדאמר רב פפא לקמן בלוקח. כגון דהוה מעיקרא האילן והשדה לאדם אחד ומכרו לשני בני אדם לא' מכר מקום האילן והאילן ולשני מכר כל שאר השדה משעת אילן ולהלן ובא זה שלקח שאר השדה וחפר בורו סמוך לאילן דהשתא קדם האילן לבור ולא סמכו זה ללוקח אלא המוכר דברשות סמכו דהכל היה שלו ומשו"ה לא יקוץ ולעולם בעלמא לא סמיך: מרחיקין את המשרה. מים סרוחין ששורין בהן פשתן וקשה הוא לירק. א"ד משרה [illegible] את הבגדים: מן הירק חוץ ג) דאתייהו יקרות דלא צריכי כל כך למים [illegible] הכביסה על הירק כל שעה.

א) נראה דצ"ל והכא נמי סמיך בור סמוך לגדר. ב) [illegible] ג) אולי צ"ל מתוך דהנהו ירקות לא נגרמי כ"כ וכו'.